

Ireneusz GÓROWSKI*

WERYFIKACJA ZAŁOŻENIA KONTYNUACJI DZIAŁALNOŚCI – ROLA BIEGŁEGO REWIDENTA W SYSTEMIE ŁADU KORPORACYJNEGO¹

(Streszczenie)

Celem artykułu jest analiza istoty założenia kontynuacji działalności przyjmowanego w sprawozdawczości finansowej w aspekcie tematyki ładu korporacyjnego. Jako metodę wnioskowania zastosowano porównawczą analizę regulacji prawnych oraz analizę przypadku. Dostrzeżono niewielkie rozbieżności w ujęciu założenia kontynuacji działalności w standardach krajowych (polskich) i międzynarodowych. Wskazano na większą możliwość odzwierciedlenia złożonej rzeczywistości gospodarczej przy zastosowaniu podejścia wyrażonego w MSR1. W artykule zbadano także ujawnione informacje dotyczące kontynuacji działalności w sprawozdaniu finansowym oraz opiniach i raportach z badania IDM SA w upadłości układowej – spółki notowanej na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie. Stwierdzono, że opinia audytora nie przyczynia się znacząco do zmniejszenia skali asymetrii informacyjnej pomiędzy zewnętrznymi i wewnętrznymi interesariuszami spółki w zakresie dalszej możliwości kontynuacji działalności. W pracy zasugerowano także konieczność zmian normatywnych polegających na uproszczeniu i standaryzacji opinii audytora w zakresie możliwości kontynuowania działalności przez jednostkę.

Słowa kluczowe: upadłość; bankructwo; rewizja finansowa; założenie kontynuacji działalności

Klasyfikacja JEL: A42, G33

1. Wstęp

Założenie kontynuacji działalności (ang. *going concern assumption*) jest jednym z podstawowych założeń przyjmowanych przy sporządzaniu sprawozdań finansowych jednostek prowadzących księgi rachunkowe. Za weryfikację tego zało-

* Dr, Adiunkt, Katedra Rachunkowości, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie; e-mail: gorowski@uek.krakow.pl

¹ Publikacja została sfinansowana ze środków przyznanych Wydziałowi Zarządzania Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, w ramach dotacji na utrzymanie potencjału badawczego.

żenia odpowiada przede wszystkim kierownik jednostki (w rozumieniu ustawy o rachunkowości z dnia 29 września 2004 r.). W przypadku gdy sprawozdanie finansowe podlega badaniu przez biegłego rewidenta, dokonuje on po raz kolejny oceny sytuacji jednostki pod kątem jej zdolności do dalszego funkcjonowania. W przypadku spółek dopuszczonych do publicznego obrotu stanowisko zarządu i biegłego rewidenta w zakresie kontynuacji działalności jest upubliczniane i powinno stanowić ważny komunikat dla interesariuszy spółki, w szczególności dla rad nadzorczych, akcjonariuszy i wierzycieli.

Cele niniejszego artykułu to:

- przeprowadzenie analizy regulacji prawnych dotyczących pojęcia (zasady) kontynuacji działalności w kontekście tematyki ładu korporacyjnego,
- przeprowadzenie analizy przypadku ujawnionych informacji dotyczących kontynuacji działalności w sprawozdaniu finansowym oraz opiniach i raportach z badania IDM SA w upadłości układowej pod kątem ich zgodności z obowiązującymi normami oraz możliwości wypełnienia przez nie luki informacyjnej pomiędzy zewnętrznymi i wewnętrznymi interesariuszami spółki. Badanie to ma pośrednio także na celu wytyczenie dalszych kierunków badań w omawianym zakresie.

2. Założenie (zasada) kontynuacji działalności w prawie bilansowym

Niezależnie od stosowanych w danym ustawodawstwie standardów rachunkowości teoria rachunkowości wypracowała zbiór tzw. nadrzędnych zasad rachunkowości. Jedną z nich jest zasada kontynuacji działalności. Stanowi ona fundamentalny postulat rachunkowości, na którym opierają się nadrzędne ogólne i szczegółowe zasady wyceny oraz inne metody postępowania stosowane przy sporządzaniu sprawozdań finansowych². Określenie „zasada” jest używane zamiennie z pojęciem „założenie”, bowiem praktyczny aspekt realizacji tej zasady sprowadza się do weryfikacji założenia kontynuacji działalności. Zasada ta tkwi u podstaw pomiaru transakcji i zdarzeń oraz związana jest z bezwzględnym wymogiem ujawnienia. Jak pisze E. Walińska³, tylko spełnienie założenia o kontynuacji działalności pozwala użytkownikom na dokonywanie analiz i oceny dokonań oraz sytuacji finansowej przedsiębiorstwa. Zdaniem E. Hendriksena i M. Bre-

² E. Walińska (red.), *Ustawa o rachunkowości. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2016.

³ E. Walińska, *Międzynarodowe standardy rachunkowości Ogólne zasady pomiaru i prezentacji pozycji bilansu i rachunku wyników*, Oficyna Wolters Kluwer, Kraków 2007, s. 54.

dy⁴ ekonomiczna racjonalizacja omawianego założenia sprowadza się do tego, że informacje dotyczące danego przedsiębiorstwa powinny być przedstawione w taki sposób, aby użytkownicy sprawozdań finansowych mogli sobie wyobrazić przyszłość finansową firmy. Jedną z kluczowych kwestii, które wymagają rozstrzygnięcia jest horyzont czasowy, w jakim prowadzone są rozważania z zakresu kontynuacji działalności⁵. Horyzont ten można określić jako nieskończoność, wychodząc z założenia, że większość przedsiębiorstw utworzono po to, aby prowadzić działalność w nieokreślonym, długim horyzoncie czasowym. W powszechnym rozumieniu za istotę postulatu kontynuacji działalności przyjmuje się także okres, w jakim przedsiębiorstwo będzie zdolne wywiązać się ze swoich zobowiązań, jednak, na co zwraca uwagę R. Sterling⁶, w procesie prowadzenia działalności gospodarczej jedne zobowiązania są zastępowane przez inne, co i tak prowadzi do przeobrażenia tego założenia w założenie o nieskończonym okresie życia. Można także wyznaczyć jako właściwy horyzont okres jednego roku od dnia bilansowego. Ustawodawca wprowadził do ustawy o rachunkowości okres jednego roku jako minimalny okres, który należy objąć analizą. Należy jednak zaznaczyć, że weryfikacja założenia o kontynuacji działalności w ciągu najbliższego roku w praktyce wymaga sięgania do okresów znacznie wybiegających poza okres roczny, wiele procesów ekonomicznych należy bowiem rozpatrywać w kontekście wieloletnich prognoz finansowych.

Założenie kontynuacji działalności znalazło swój wyraz w różnych źródłach prawa bilansowego. Artykuł 5 ust. 2 ustawy o rachunkowości stanowi: Przy stosowaniu przyjętych zasad (polityki) rachunkowości przyjmuje się założenie, że jednostka będzie kontynuowała w dającej się przewidzieć przyszłości działalność w niezmnieszonej istotnie zakresie, bez postawienia jej w stan likwidacji lub upadłości, chyba że jest to niezgodne ze stanem faktycznym lub prawnym. Ustalając zdolność jednostki do kontynuowania działalności, kierownik jednostki uwzględnia wszystkie informacje dostępne na dzień sporządzenia sprawozdania finansowego, dotyczące dającej się przewidzieć przyszłości, obejmującej okres nie krótszy niż jeden rok od dnia bilansowego. Należy zauważyć, że pojęcie założenia kontynuacji działalności rozumiane jest stosunkowo szeroko, w szczególności samo istotne ograniczenie zakresu działalności bądź samo postawienie w stan upadłości powodowałyby naruszenie tego założenia. Wydaje się, że warunki te

⁴ E.A. Hendriksen, M.F. van Breda, *Teoria rachunkowości*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2002, s. 166.

⁵ A. Holda, *Zasada kontynuacji działalności i prognozowanie upadłości w polskich realiach gospodarczych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków 2012.

⁶ R. Sterling, *The Going Concern: An Examination*, *The Accounting Review*, July 1968, s. 481 i n.

są postawione w sposób zbyt ostry i nie uwypuklają braku kontynuacji działalności w sensie faktycznym i ekonomicznym. Możemy mieć bowiem do czynienia z sytuacją, kiedy znacznie ograniczamy działalność bez groźby jej zaprzestania, albo z przypadkiem, gdy syndyk prowadzący przedsiębiorstwo upadłego nie przewiduje zaniechania działalności w najbliższym okresie.

Źródło prawa bilansowego w Polsce stanowią także Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej. Są one podstawowym źródłem prawa bilansowego dla wielu jednostek prowadzących rachunkowość, a w przypadku innych mogą być wykorzystywane na zasadzie subsydiarności⁷.

Zgodnie z par. 25 MSR nr 1 „Sprawozdanie finansowe sporządza się przy założeniu kontynuacji działalności, z wyjątkiem sytuacji, gdy kierownictwo albo zamierza zlikwidować jednostkę, albo zaniechać prowadzenia działalności gospodarczej, albo nie ma żadnej realnej alternatywy dla likwidacji lub zaniechania działalności”. Ta z kolei definicja, nie nawiązując do prawnych konstrukcji upadłości i likwidacji, wydaje się bardziej uniwersalna, koncentrując się w swojej istocie na faktycznym, z wyboru, bądź ze względu na okoliczności zewnętrzne zaprzestaniu działalności.

Zasada kontynuacji działalności stanowi także ważny składnik regulacji norm obowiązujących biegłych rewidentów. Państwa członkowskie UE, w tym także Polska, na mocy dyrektywy 2006/43/WE w sprawie ustawowych badań rocznych sprawozdań finansowych i skonsolidowanych sprawozdań finansowych wprowadziły obowiązek przeprowadzania ustawowych badań sprawozdań finansowych zgodnie z Międzynarodowymi standardami rewizji finansowej przyjętymi przez Komisję Europejską. Faktycznie są to Międzynarodowe Standardy Rachunkowości Finansowej (MSRF) wydawane przez organizację International Auditing and Assurance Standards Board (IAASB), a następnie implementowane w system źródeł prawa europejskiego.

3. Opinia biegłego rewidenta jako element systemu ładu korporacyjnego

Współcześnie rachunkowość jest postrzegana jako integralna część systemu nadzoru (ładu) korporacyjnego⁸. Najczęściej rola rachunkowości jest rozpatrywana

⁷ Patrz ustawa o rachunkowości z dnia 29 września 2004 r. art. 45 ust. 1a–d i art. 10 ust. 3.

⁸ Potwierdza to zarówno zagraniczna, jak i krajowa literatura przedmiotu por. **D. Dobija**, *Audyt finansowy we współczesnych systemach społecznych. Funkcje i praktyka*, Wolters Kluwer, Warszawa 2014; **J. Gad**, *Sprawozdawczość biznesowa wobec założeń teorii agencji*, Zarządzanie i Finanse 2013/2/6, s. 172–185; **D. Dobija, I. Koładkiewicz** (red.), *Ład korporacyjny*, Wolters Kluwer, Warszawa 2011; **J. Gad**, *Rachunkowość w procesie nadzoru w spółkach publicznych*,

w oparciu o teorię agencji jako narzędzie pozwalające na minimalizację strat wywołanych kosztami agencji. Biegli rewidenci, stanowiący ostatnie ogniwo w procesie przygotowania sprawozdań finansowych, mają za zadanie „sprawdzić, czy zarządzający w należyty sposób wywiązują się z obowiązku rozrachunku ze swoich działań i wykorzystania powierzonych im zasobów”⁹. Chodzi tu między innymi o zapobieżenie praktykom noszącym znamiona defraudacji, ale przede wszystkim o dostarczenie wszystkim zainteresowanym interesariuszom użytecznej dla nich i wiarygodnej informacji odzwierciedlającej rzeczywistą sytuację ekonomiczną przedsiębiorstwa. D. Dobija zwraca uwagę¹⁰, że w świetle badań empirycznych przeprowadzonych na świecie istnieje związek między nieefektywnym ładem korporacyjnym a niską jakością sprawozdawczości finansowej. Jeżeli chodzi o samą zasadę kontynuacji działalności, to badania empiryczne dowodzą negatywnej reakcji inwestorów na ujawnioną zmodyfikowaną opinię dotyczącą kontynuacji działalności¹¹.

Zdaniem M. Andrzejewskiego¹² dwie podstawowe funkcje rewizji finansowej we współczesnej gospodarce to funkcja kontrolna i korygująca. Pierwsza z nich jest realizowana w ten sposób, że czytelnik sprawozdania finansowego, zapoznając się ze sprawozdaniem finansowym oraz treścią opinii i raportu, w których nie wyrażono zastrzeżeń dotyczących kontynuacji działalności, ma prawo uznać, iż przyjęcie założenia dotyczącego kontynuacji działalności nie jest obciążone istotnym błędem. Korygująca funkcja rewizji sprowadzałaby się do możliwości zmiany pierwotnego stanowiska zarządu względem założenia kontynuacji działalności pod wpływem stanowiska biegłego¹³. Realizacja funkcji kontrolnej przez biegłego rewidenta w zakresie weryfikacji założenia kontynuacji działalności jest absolutnie kluczowa. Jego praca stanowi ostateczny „atest”, dotyczący stanowiska zarządu w zakresie kontynuacji działalności, które ze swojej natury ma charakter subiektywny¹⁴. W wyniku całościowej oceny sytuacji przedsiębiorstwa przez biegłego może on wydać:

Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2011; **D. Dobija**, *Auditing jako element ładu korporacyjnego*, Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości 2011/64, s. 25–37.

⁹ **D. Dobija**, **I. Koładkiewicz** (red.), *op. cit.*

¹⁰ *Ibidem*, s. 23 i n.

¹¹ **K. Menon**, **D.D. Williams**, *Investor Reaction to Going Concern Audit Reports*, *The Accounting Review*, November 2010/85/6, s. 2075–2105.

¹² **M. Andrzejewski**, *Korygująca funkcja rewizji finansowej w systemie rachunkowości*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków 2012, s. 111.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ **L. Kopczyńska**, *Odpowiedzialność za zagrożenie kontynuacji działalności przedsiębiorstwa i skutki zagrożenia*, Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości 2001/6, s. 70.

- opinię bez zastrzeżeń,
- opinię z zastrzeżeniem (zastrzeżeniami),
- opinię negatywną.

Możliwe jest także zwrócenie uwagi czytelnikowi na jakąś kwestię, bez nadawania takiemu zwróceniu uwagi rangi zastrzeżenia. Na dzień przygotowywania tego artykułu funkcjonują równolegle dwa rodzaje standardów rewizji finansowej: Krajowe Standardy Rewizji Finansowej, przyjęte uchwałą KIBR z dnia 16 stycznia 2013 r., i różniące się od nich Krajowe Standardy Rewizji finansowej, przyjęte uchwałą z 10 lutego 2015 r. w brzmieniu Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej. Jednostki zainteresowania publicznego po raz pierwszy obligatoryjnie będą musiały badać swoje sprawozdania za 2016 r. według nowych standardów, pozostałe pomioty – począwszy od roku 2017. Jeżeli chodzi o założenie kontynuacji działalności, standard oparty na rozwiązaniach międzynarodowych reprezentuje bardziej szczegółowy sposób regulacji¹⁵. Ważna merytorycznie różnica zachodzi pomiędzy standardami, kiedy: a) biegły uważa, że przyjęcie założenia odnośnie do kontynuacji działalności jest zasadne, b) istnieją poważne zagrożenia dla kontynuacji działalności, o których jednostka poinformowała we wprowadzeniu do sprawozdania finansowego oraz c) istnieje znaczny stopień niepewności, co do przetrwania jednostki, mimo podjętych działań. Zgodnie z par. 71 pkt. B Krajowego standardu badania sprawozdań finansowych biegły powinien odmówić wydania opinii, natomiast na gruncie nowego Krajowego standardu 570, w brzmieniu standardu międzynarodowego powinien wydać opinię niekwalifikowaną (bez zastrzeżeń) z uwagą – ten standard nie różnicuje stopni niepewności jednostki co do przetrwania. Pominąwszy samą zawłość tych sytuacji, praktyka wskazuje, że w zasadzie każdy biegły badający jednostkę zaangażowania publicznego zamieszczał w 2015 r. klauzulę o tym, że bada sprawozdanie zarówno na podstawie krajowych, jak i międzynarodowych standardów. Taka sytuacja utrudniała ograniczenie problemu agencji w relacji zarząd – zewnętrzni interesariusze. Badania I. Górowskiego¹⁶ ilustrują problem niespójnego stanowiska biegłych w zakresie kontynuacji działalności, widząc fundamentalne zagrożenia dla niej. Na użytek procedury tworzenia aktywów z tytułu podatku odroczonego gotowi są przyjąć równocześnie optymistyczne założenia odnośnie do przyszłości.

¹⁵ Ze względu na ograniczone ramy tego opracowania nie ma możliwości pełnego porównania obu regulacji.

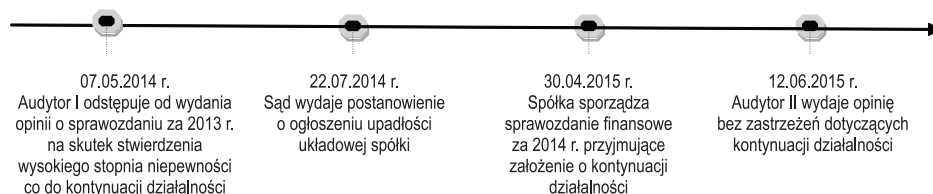
¹⁶ I. Górowski, *Wpływ polityki rachunkowości w zakresie aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego na wynik finansowy niewypłacalnych spółek giełdowych*, Studia Ekonomiczne 2014/201, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, s. 87–95.

4. Zagrożenie kontynuacji działalności – analiza przypadku IDM SA w upadłości układowej

Celem analizy jest empiryczna ilustracja zagadnienia weryfikacji założenia o kontynuacji działalności przez biegłego rewidenta w kontekście dostarczenia wszystkim zainteresowanym interesariuszom użytecznej ekonomicznie informacji. Wstępnej analizie poddano spółki notowane na Warszawskiej Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie, w stosunku do których biegły: wydał opinię z zastrzeżeniem, wydał opinię negatywną, odstąpił od wydania opinii, dokonał zwrócenia uwagi na kwestie związane z kontynuacją działalności. Do bliższej analizy wybrano sprawozdanie finansowe za rok obrotowy 2014 oraz opinię i raport z badania spółki IDM SA w upadłości likwidacyjnej, które, jak się wydaje, są dobrą ilustracją badanej tematyki. Analizą sygnalizacji zagrożeń w tego typu jednostkach zajmował się szerzej w swojej pracy P. Staszkiwicz¹⁷, wyróżniając dwa mechanizmy: ostrożnościowy i finansowy, poniższa analiza dotyczy tylko tego drugiego aspektu.

Chronologię kluczowych wydarzeń istotnych z punktu widzenia omawianej tematyki ilustruje rysunek 1.

RYSUNEK 1: Chronologia wybranych zdarzeń związanych ze sporządzeniem i badaniem sprawozdań finansowych IDM SA w upadłości likwidacyjnej

Źródło: opracowanie własne.

W 2013 r. spółka IDM SA znalazła się w trudnej sytuacji finansowej, odzwierciedleniem tego była między innymi strata za bieżący rok przewyższająca kapitały własne, niespełnianie na dzień bilansowy norm adekwatności kapitałowej i planowana gruntowna restrukturyzacja. W maju 2014 r. biegły rewident sporządził stanowisko, w którym wskazuje na „[...] istnienie poważnych zagrożeń dla kontynuacji działalności, a stopień niepewności co do przetrwania jednostki,

¹⁷ P.W. Staszkiwicz, *Mechanizm wczesnego ostrzegania firm inwestycyjnych*, O. Martyniuk, M. Jerzemowska (red.), Zarządzanie i Finanse 2013/2(2), s. 365–376.

mimo podjętych działań jest znaczny”¹⁸. W tej sytuacji biegły z uwagi na znaczący stopień niepewności co do kontynuacji działalności odstąpił od wydania opinii o badanym sprawozdaniu. W lipcu tego samego roku sąd wydał postanowienie o ogłoszeniu upadłości z możliwością zawarcia układu.

TABELA 1: Wybrane informacje z jednostkowego sprawozdania finansowego IDM SA w upadłości układowej sporządzonego za rok obrotowy zakończony 31 grudnia 2014 r.

Przedmiot informacji	Treść
Założenie dotyczące kontynuacji działalności	„Sprawozdanie finansowe zostało sporządzone przy założeniu kontynuowania działalności gospodarczej przez Jednostkę Dominującą w dającej się przewidzieć przyszłości, w okresie co najmniej 12 miesięcy od dnia bilansowego, tj. 31 grudnia 2014”
Działalność operacyjna	„Zarząd IDM SA w upadłości układowej w drugiej połowie kwietnia 2014 r. podjął strategiczną decyzję o ograniczeniu prowadzenia działalności maklerskiej...”
Zatrudnienie pracowników	„Zwolnieniami grupowymi zostało objętych 83,5% pracowników zatrudnionych przez Spółkę”
Kapitał własny	-69.328 tys. zł wobec wartości aktywów 14.401 tys. zł
Zobowiązania krótkoterminowe	64.760 tys. zł wobec 9.154 tys. zł aktywów obrotowych
Wynik finansowy	-123.283 tys. zł wobec przychodów z działalności podstawowej 40 tys. zł
Przepływy pieniężne	-44.191 tys. zł

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania finansowego spółki IDM SA w upadłości układowej, <http://www.idmsa.pl/raporty-okresowe.html>; stan na 03.05.2015 r.

Sprawozdanie za kolejny rok obrotowy – 2014 r. – badał inny biegły rewident. W tabeli 1 zamieszczono wybrane informacje, wskazujące jednoznacznie, iż sytuacja spółki ulegała pogorszeniu na różnych płaszczyznach. W ocenie kierownictwa zasadne było jednak w dalszym ciągu przyjęcie założenia o kontynuacji działalności.

Nowy biegły rewident wydał 15 czerwca 2015 r. opinię. W opinii umieszczono zastrzeżenie dotyczące możliwości nieujawnienia wszystkich zobowiązań, bowiem do dnia przygotowania opinii nie zakończono prac nad listą wierzytelności. Poza tym zastrzeżeniem, o czym biegły jasno informuje w opinii, nie

¹⁸ <http://www.idmsa.pl/raporty-okresowe.html>; stan na 03.05.2015 r.

zgłasza innych zastrzeżeń co do prawidłowości i rzetelności ksiąg rachunkowych. Oznacza to, że rewident:

- nie kwestionuje przyjęcia przez spółkę zasady kontynuacji działalności przy sporządzeniu sprawozdania finansowego (w przeciwnym razie, zgodnie z § 71 pkt. D KSRF 1, powinien wydać opinię negatywną);
- zgadza się z faktem, że spółka poinformowała o wszystkich poważnych zagrożeniach dotyczących kontynuacji działalności (w przeciwnym razie, jak wyżej);
- nie sądzi, że stopień niepewności co do przetrwania jednostki, mimo podjętych działań, jest znaczny (wtedy zgodnie z obowiązującym w czasie wykonywania badania stanem prawnym, podobnie jak rewident w poprzednim roku, powinien odmówić wydania opinii).

Audytor w punkcie IV swojej opinii zwraca jedynie uwagę na notę 1.8 do sprawozdania finansowego opisującą kwestie związane z kontynuacją działalności. Powołując się na tę notę, biegły powiela informację ze sprawozdania finansowego mówiącą o tym, że „Dalsza działalność Spółki jest głównie uwarunkowana zatwierdzeniem układu z wierzycielami oraz możliwością wygenerowania w kolejnych latach nadwyżek finansowych w celu obsługi zobowiązań układowych jak i bieżących”. Kolejne sformułowania, bez żadnego komentarza rewidenta (podobnie jak w raporcie z badania), zwracają uwagę na zabezpieczenia na majątku spółki i zobowiązania warunkowe. Tymczasem zgodnie z par. 49 Krajowego standardu rewizji finansowej (KSRF) nr 1 w przypadku stwierdzenia zagrożeń dla kontynuacji działalności przez jednostkę, czego znamionami mogą być m.in.:

- znaczne trudności finansowe (brak płynności, wypowiedzenie umów kredytowych),
- negatywne główne wskaźniki finansowe,
- odejście kluczowego personelu kierowniczego,
- utrata podstawowego rynku, licencji, głównego dostawcy,
- biegły rewident powinien wnikliwie rozpatrzyć uzasadnienie deklaracji kierownika jednostki o możliwości kontynuacji przez nią działalności, a zwłaszcza ocenić realność przesłanek i planów leżących u podstaw tej deklaracji. Zgodnie z KSRF nr 1 o swoich ustaleniach poinformować w opinii i raporcie. Tymczasem mimo zdarzeń w badanym roku obrotowym, takich jak zwolnienie większości personelu, praktycznie wygaszenie działalności operacyjnej, ogromne trudności finansowe, negatywne główne wskaźniki finansowe opinia audytora jest korzystniejsza niż ta, którą wydał audytor w stosunku do poprzedniego sprawozdania finansowego. Oczywiście nie

można wykluczyć sytuacji, że biegły zapoznał się z dokumentacją przedstawioną przez zarząd i przewiduje optymistyczny bieg wypadków, jeśli chodzi o zakończenie postępowania układowego. Byłoby to jednak niezwykle problematyczne, wzięwszy pod uwagę fakt, że nie udało się na dzień wydania opinii nawet sporządzić listy wierzytelności i nieznana jest skala nieujawnionych zobowiązań. Ponadto w sytuacji przyjęcia takiego stanowiska biegły powinien w opinii i raporcie ocenić realność przesłanek przemawiających za kontynuacją działalności.

W przypadku spółki IDM SA, która dodatkowo miała status jednostki zainteresowania publicznego, analiza zagadnień związanych z kontynuacją działalności jest fundamentalna dla takich interesariuszy jak akcjonariusze czy wierzyciele. Ponadto gdy toczy się postępowanie układowe poza typową luką informacyjną, występującą pomiędzy zarządem a zewnętrznymi interesariuszami, możemy mieć do czynienia z dalszym poszerzeniem rozbieżności interesów pomiędzy agentem a pryncypałem – zarządem, który prowadzi postępowanie układowe ma dodatkową motywację, aby przekonać wierzycieli o fakcie, iż po zawarciu układu spółka będzie w stanie funkcjonować i spłacić część nieumorzzonego zadłużenia. Należy uznać, że biegły rewident nie przyczynił się w takiej sytuacji do zmniejszenia luki informacyjnej występującej pomiędzy zarządem a innymi interesariuszami i znacznie ograniczył realizację szeroko rozumianej funkcji rozliczeniowej, jaką powinna pełnić rachunkowość.

Z punktu widzenia metodologii nauk analiza tego jednego przypadku nie dostarcza oczywiście reprezentatywnych informacji o populacji spółek giełdowych. Opisany przypadek należy więc traktować jako próbę sygnalizacji problemu, który wymaga dalszych badań. Należy także zauważyć, że rozwiązania systemowe – przede wszystkim stosunkowo nieostre kryteria wyboru opinii, jaką ma wydać biegły, oraz potencjalna trudność w zrozumieniu przez użytkownika różnic pomiędzy opinią z zastrzeżeniem a opinią ze zwróceniem uwagi oraz sytuacją odmowy wydania opinii i opinią negatywną ograniczają rolę, jaką mogłaby wypełniać procedura badania w ograniczaniu kosztów agencji. Wydaje się, że standardy dotyczące badania sprawozdań powinny iść w kierunku regulacji „zmuszającej” audytora do jednoznacznego wypowiedzenia się w sposób zrozumiały dla użytkownika sprawozdań finansowych posiadającego przeciętną wiedzę co do ryzyka kontynuacji działalności.

5. Zakończenie

Potwierdzenie bądź zanegowanie przez biegłego rewidenta założenia kontynuacji działalności odgrywa fundamentalną rolę w procesie przepływu informacji pomiędzy przedsiębiorstwem a jego interesariuszami i może się znacznie przyczynić do ograniczenia problemu agencji. Aby jednak ten cel został zrealizowany, stanowisko audytora dotyczące tego założenia musi być jasne. Sytuację może komplikować fakt stosowania różnych standardów rachunkowości (krajowych lub międzynarodowych). Ponadto, bo do 2017 r., są stosowane dwa zestawy standardów rewizji finansowej. Dlatego kluczowe, jak się wydaje, jest poinformowanie interesariuszy, jakie w istocie zagrożenie jest weryfikowane – upadłości, znacznego ograniczenia działalności czy też zakończenia działalności przez jednostkę (zagrożenia te mogą występować łącznie bądź rozłącznie). Ponadto, wyrażona opinia powinna jasno komunikować stanowisko audytora. W szczególności chodzi o opinie tylko zwracające uwagę na zagrożenia (a więc niebędące ani opiniami negatywnymi, ani opiniami z zastrzeżeniami). Wydaje się, że zwłaszcza w obliczu ewidentnych czynników zagrażających dalszemu istnieniu jednostki audytor powinien zająć konkretne stanowisko odnośnie do ich znaczenia dla kontynuacji działalności. Można przypuszczać, że stworzenie wzorca raportowania na temat tych zagrożeń przez audytora, zawierającego nawet elementy pewnego „scoringu”, umożliwiłoby odbiorcom efektywne korzystanie z tego typu informacji. Nie sposób więc nie zgodzić się z E. Walińską, według której „[...] dziś prawdziwym wyzwaniem nie jest jednak zwiększenie ilości ujawnień, ale dostarczanie informacji ważnych i użytecznych, a także przedstawianie ich w zrozumiałej formie”.

Bibliografia

Akty prawne:

Ustawa z dnia 14 lutego 2003 r. o rachunkowości (Dz.U. z 2013 r., nr 330, z późn. zm.).

Ustawa z dnia 7 maja 2009 r. o biegłych rewidentach i ich samorządzie, podmiotach uprawnionych do badania sprawozdań finansowych oraz o nadzorze publicznym (Dz.U. z 2009 r., nr 77, poz. 649, z późn. zm.).

Rozporządzenie komisji (WE) nr 1126/2008 z dnia 3 listopada 2008 przyjmujące określone międzynarodowe standardy rachunkowości zgodnie z rozporządzeniem (WE) nr 1606/2002 Parlamentu Europejskiego i Rady.

Uchwała nr 1608/38/2010 Krajowej Rady Biegłych Rewidentów z dnia 16 lutego 2010 r.

Krajowy standard rewizji finansowej nr 1 Ogólne zasady badania sprawozdań finansowych, uchwała nr 1608/38/2010, Krajowej Rady Biegłych Rewidentów z dnia 16 lutego 2010 r., <https://kibr.org.pl/pl/normy>

Opracowania:

- Andrzejewski Mariusz**, *Korygująca funkcja rewizji finansowej w systemie rachunkowości*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków 2012.
- Dobija Dorota**, *Auditing jako element ładu korporacyjnego*, Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości 2011/64, s. 25–37.
- Dobija Dorota**, *Audyt finansowy we współczesnych systemach społecznych. Funkcje i praktyka*, Wolters Kluwer, Warszawa 2014.
- Gad Jacek**, *Rachunkowość w procesie nadzoru w spółkach publicznych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2011.
- Gad Jacek**, *Sprawozdawczość biznesowa wobec założeń teorii agencji*, Zarządzanie i Finanse 2013/2/6, s. 172–185.
- Górowski, Ireneusz**, *Wpływ polityki rachunkowości w zakresie aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego na wynik finansowy niewypłacalnych spółek giełdowych*, Studia Ekonomiczne 2014/201, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, s. 87–95.
- Hendriksen Eldon A., van Breda Michael F.**, *Teoria rachunkowości*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2002.
- Holda Artur**, *Zasada kontynuacji działalności i prognozowanie upadłości w polskich realiach gospodarczych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków 2012.
- Jerzemowska Magdalena**, *Nadzór korporacyjny*, PWE, Warszawa 2002.
- Kopczyńska Lucyna**, *Odpowiedzialność za zagrożenie kontynuacji działalności przedsiębiorstwa i skutki zagrożenia*, Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości 2001/6, s. 66–77.
- Dobija Dorota, Koładkiewicz Izabela** (red.), *Ład korporacyjny*, Wolters Kluwer, Warszawa 2011.
- Menon Krishnagopal, Williams David D.**, *Investor Reaction to Going Concern Audit Reports*, The Accounting Review, November 2010/85/6, s. 2075–2105.
- Sterling Robert S.**, *The Going Concern: An Examination*, The accounting Review, July 1968, s. 481–502.
- Staszkiwicz P.W.**, *Mechanizm wczesnego ostrzegania firm inwestycyjnych*, O. Martyniuk, M. Jerzemowska (red.), Zarządzanie i Finanse 2013/2(2), s. 365–376.
- Walińska Ewa** (red.), *Ustawa o rachunkowości Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2016.
- Walińska Ewa**, *Międzynarodowe standardy rachunkowości. Ogólne zasady pomiaru i prezentacji pozycji bilansu i rachunku wyników*, Oficyna Wolters Kluwer, Kraków 2007.

Strony internetowe:

<http://www.mf.gov.pl/index.php?const=3>; stan na 10.10.2011 r.

Ireneusz GÓROWSKI

**THE ASSESSMENT OF GOING CONCERN ASSUMPTION – AUDITOR’S ROLE
IN CORPORATE GOVERNANCE****(Summary)**

This article aims to analyze the essence of the going concern assumption adopted in the financial reporting especially in the aspect of the subject of corporate governance. Comparative analysis of the legislation and case studies were used as a method of reasoning. Slight differences were found

in terms of the assumptions for going concern in the national (Polish) and international standards, indicating a greater opportunity to reflect the complex economic reality using the IAS1 approach. The article also examined the disclosed going concern information in the financial statements and auditor opinion and report from the investigation of IDM SA in the arrangement bankruptcy – a company listed on the Warsaw Stock Exchange. It was found that, in the case of the audited company, auditor's opinion does not contribute significantly to the reduction of information asymmetry between the external and internal stakeholders of the company in regard to further possibility of continuing activities. The study suggested the need to simplify and standardize the auditor's opinion as to the possibility of continuing of the business unit as a going concern.

Keywords: bankruptcy; financial audit; the going concern assumption